

souborů, loutky se staly jedním z prostředků dramatické výchovy, prostředkem rozvíjení komunikačních dovedností, fantazie, socializace atd.

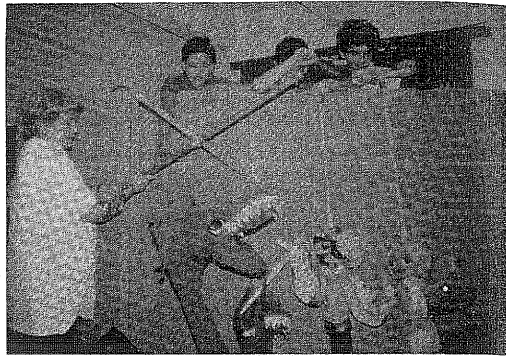
Na principie moderní dramatické výchovy se rozvinuly hry sloužící k lepšímu sebe-poznávání zúčastněných, k tréninku sociálních kontaktů, mající blízko vlastně k psychoterapii. Psychoterapeutické meto-

PRÁCE S LOUTKOU A PŘEVÝCHOVA

UŽ dávno jsou pryč časy, kdy téměř každý spolek a škola měly své loutkové divadlo s fundusem loutek, kulís a příslušných textů. Bylo číždostí každého majitele loutkového divadla pravidelně produkovat představení pro co nejširší veřejnost. Funkci zábavných podivných však už dávno přebrala dětská filmová představení a pak hlavně televizní pořady. Loutkové představení přestala být cílem činnosti dětských

dy berou tak na sebe podobu hry — spontánního prostředku výchovy. Efektivnější je psychoterapie v dětství (jestliže už došlo k poruše osobnosti), kdy dětská osobnost plastičtější. Působíme cílevědomě především na druhou signální soustavu — prostřednictvím slova.

Psychoterapii nechápeme jako léčení duševních poruch, ale spíše jako léčbu „duševními prostředky“. V loutkovém divadle, respektive v dramatické

hře s loutkou se vzácně prolínají psychoterapeutické disciplíny, např. pracovní terapie (výroba loutek, kulís, rekvizit), muzikoterapie (využití hudby), biblioterapie (výběr, rozbor či dotvoření příběhů).

Jedním ze zařízení, které na základě soudního rozhodnutí převychovává mravně narušené děti, je Dětský výchovný ústav v Praze 4 v Hornokrčské ulici. Jedn o zvláštní výchovné zaří-

zení určené pro mravně narušené chlapce ve věku 9—16 let, kteří navštěvují zvláštní školu (výroba loutek, kulís, rekvizit), muzikoterapie (využití hudby), biblioterapie (výběr, rozbor či dotvoření příběhů).

Jaké jsou probršky těchto chlapců? Krádeže, vandalismus, zloba, agrese, vandalismus, zneužívání mladšího sourozence, sadistické projevy, vloupá-

ni a další kázeňské problémy, které nebylo možné zvládnout běžnými výchovnými prostředky. Na negativních projevech chování má velkou vinu i rodina s častým výskytem alkoholismu rodičů, hojným po- bytem v nápravě výchovných zařízeních, velkou fluktuací rodičů v zaměstnání, prostituci matek atd. K tomuto neradost-nému výtoku psychických zatíže- ní a životních zkušeností ještě přistupuje snížený intelekt, který chlapcům nedovoluje na- vštěvovat základní školu; jedi- nou možností je zvláštní škola.

Co s takovými dětmi? Je ná- prava či úprava jejich chování vůbec možná? Vždyť již někde- ři otcové nynějších světců prošli tímto zařízením, než je- jich čtete potomstvo začalo naplňovat převychovná zaříze- ní.

Ve výchovném působení se Dětský výchovný ústav v Pra- ze 4 dlouhodobě zaměřuje na formy tělovýchovných a poly- technických činností, kde do- sahují dobrých výsledků. Po vyučování je řada zájmových činností v kroužcích se spor- tovním obsahem — např. vo- lejbalový, šachový, ale i další, např. údržbářský či kroužek vaření.

Mezi tyto činnosti zařadila vychovatelka Alena Vašáková ve své výchovné skupině i lout- kové divadlo. Smyslem drama- tické hry s loutkou v převy- chovném zařízení je vhodné vyplnění volného času, relaxa- ce a trénink žádoucího sociál- něho jednání. A navíc i radost, kterou dětem tato aktivita po- skytuje a tím je motivuje pro další společensky žádoucí čin- nost.

Základem programu loutkář- ského kroužku byla rukodělná činnost. Ze starých prokopnu- tých míčů vznikaly hlavy prin- cezen, čarodějnic, králů, které se připevněním na dřevěné ty- če a doplněním náznaku těla změnilly ve velké svérázné ma- rionety. Výtvarná technika tvor- by loutek měla nejlíže k asam- bláži (kombinování nejrůzně- ších materiálů a tvarů).

Soubory literárně drama- tických oborů lidových škol umě- ní a kolektivny dalších zařízení, technických činností, kde do- sahují dobrých výsledků. Po vyučování je řada zájmových činností v kroužcích se spor- tovním obsahem — např. vo- lejbalový, šachový, ale i další, např. údržbářský či kroužek vaření.

Nování spontaneity — té je tu nadbytek. Zde se děti musí u- čit zejména soustředění, hou- ževnatosti, vytrvalosti, musí pě- stovat vůli, rozvíjet paměť a celkově se kultivovat (sedmdes- át procent současných svěřen- ců je cikánského původu).

Vychovatelka A. Vašáková vybírá texty jednoduché, veselé, s přímocnými dějem. Velmi často si text sama upravuje, přepisuje na tělo svým klukům.

Vedoucí kroužku se zaměřuje především na vytvoření pevné- ho tvaru představení. Chlapci musí cvičit při hře své soustře- zení, čarodějnic, králů, které se připevněním na dřevěné ty- če a doplněním náznaku těla změnilly ve velké svérázné ma- rionety. Výtvarná technika tvor- by loutek měla nejlíže k asam- bláži (kombinování nejrůzně- ších materiálů a tvarů).

Soubory literárně drama- tických oborů lidových škol umě- ní a kolektivny dalších zařízení, technických činností, kde do- sahují dobrých výsledků. Po vyučování je řada zájmových činností v kroužcích se spor- tovním obsahem — např. vo- lejbalový, šachový, ale i další, např. údržbářský či kroužek vaření.

Leť v tomto zařízení a u tě- chto dětí budou úkony poněkud odlišné. Nejde zde tolik o uvo- lení spontaneity — té je tu nadbytek. Zde se děti musí u- čit zejména soustředění, hou- ževnatosti, vytrvalosti, musí pě- stovat vůli, rozvíjet paměť a celkově se kultivovat (sedmdes- át procent současných svěřen- ců je cikánského původu).

Když už se kluci do hraní pustí, hrají všechny postavy s chutí — krále, tříhlavého dra- ka, prince, ale i komornou, princeznu a čarodějnici. Pokud by si však mohli zvolit sami, pak by měli přednost postavy, které mají moc a ovládají jiné, i když je v závěru pohádková postava za svou mocenskou touhu potrestána.

Představení je součástí vá- nočních besídek pro ostatní dě- ti v ústavu nebo pro předškol- ní oddělení diagnostického ú- stavu. Před rokem si loutkáři vydobyli i uznání v exkluziv- ním prostředí hotelu CKM Kra- konož v Mariánských Lázních, kde slavili vánoce s dětmi z ostatních výchovných zařízení.

Často se nyní hovoří o velké harmonizační roli estetické vý- chovy při výchově osobnosti. Zde je jeden z konkrétních příkladů, jak loutkové divadlo i v mezních výchovných pod- mínkách může pomoci výchově. Snad děti této výchovné sku- piny nepodjou ve šlépějích svých rodičů a jejich potomstvo nebude tvořit klientelu podob- ných výchovných zařízení...

/BEDŘICH HÁJEK — M. VO- CIKKA/

MÍSTO PRO MATEŘINKY

Místo pro mateřinky je rubrika vyhrazená dramatické vý- chově, tedy práci učitelů s dětmi (tedy výchově). Hraní pro děti, byť ho provozují učitelky mateřské ško- ly, patří do jiné „škatulky“ — do oblasti, kterou není možné a ani není radno omlouvat tím, že je to „jenom výchova“, kte- rou je třeba naopak pojmenovat jednoznačně a bez úhyných manévrů pravým jménem: je to oblast divadla (tedy u- mění).

A přece jsme dnes udělali výjimku a zařadili jsme do naší rubriky materiál, který do dramatické výchovy vlastně ne-

MICHAL ČERNÍK MALÉ POHÁDKY

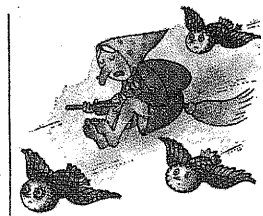
Scénář MIRKA KRÁLOVÁ a LENKA ŽIVRTOVÁ
Hudba LENKA ŽIVRTOVÁ
(Malá opona — tak sto čtyřicetkrát sto čtyřicet centimetrů, po stranách malé zvonky. Ozve se zacinkání, před oponku- paraván přichází Mirka)

MIRKA:
Když vyprávím pohádku, tak mi věř.
Pohádka sice není pravda, ale není to ani lež.
A... kudy se vchází do pohádky?
A... kudy se vchází do pohádky?
LENKA
(vychází):
Knižkou se vchází do pohádky, kdepak dveřmi nebo vrátky. A vrátíte se domů zpět

(pohled na hodinky, přemýšlí)
až za mnoho let.
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku, tak mi věř,
pohádka není pravda ani lež.
(Obě před oponou)
MIRKA:
Nejmenší pohádka.
První pohádka je malá jako zrno pšenice, ještě ani nezačala (Lenka si natahuje na ruku

patří. Je to scénář inscenace, kterou pro děti (nikoliv s dětmi! — to by musela vypadat docela jinak) připravily dvě učitelky MŠ z Jičína a s níž vystoupily úspěšně v loňském roce na Loutkářské Chrudimi. Nicméně se domníváme, že nemusí být jen dokumentem, záznamem kvalitního divadla pro děti, ale může posloužit docela dobře i jako inspirující podnět k drobným hrám s dětmi — k cvičením, etudám a dramatickým hrám vycházejícím z básniček Michala Černíka. (Verše jsou vybrány ze sbírky Knižka malých pohádek, kterou v roce 1986 vydalo pražské nakladatelství Albatros.) /pk/

rukavicí-slepici)
LENKA:
a sezobla jí slepice.
(Sezobne jí)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
(Mirka odchází za oponu)
LENKA:
Strašidelná pohádka.
(Utvoří ježibabu z pleny a koš- těte)
Leť, leť, leť
ježibaba na koštěti.
Leť přes hory
(Na paravánu utvoří Mirka ru- kama v rukavicích hory)
(Hora se mění ve stromy)
Na zem spadne. Natluče si.
(Před paraván dopadá jen ple- na. Lenka odchází stranou)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
MIRKA:
Kouzelnická pohádka.
(Zvedne plenu a udělá z ní

přehozením přes vztyčené před- ložtki kouzelníka)
Ten kouzelník byl starý, co uměl, už zapomněl.
Jednou řekl čáry máry (Mirka čaruje)
a rozplynul se v oblak páry.
(Volná ruka sebere plenu a od- hodí ji za oponu)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
(Na oponě se postupně objevují husy z plén a kolíček na prá- dlo, navzájem se dohadují)

MÍSTO PRO MATEŘINKY

LENKA-1. HUSA:
Linda, linda, linda...
MIRKA-2. HUSA:
Linda, Linda...
3. HUSA:
Gani, gani, gani...
LENKA
(vystoupí před oponu s modrým hrncem):
Pohádka o třech husách.
Tři husy chodí kolem rybníka a bojí se vodníka.
(Vypdá vodníka-plenu se stu- hamí a honem ho zas schová - husy se klepou strachy)
První husa říká:
MIRKA
(objeví se nad paravánem, bojí se):
„Pořád myslím na vodníka.“
Druhá kýchá:
LENKA: „Co kdyby mě stáh.“
Třetí hrázou vzdychla:
MIRKA: „Acht!“
LENKA: Pak skočily do rybníka (Bleskově to udělají)
MIRKA:
a zapomněly na vodníka.
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
MIRKA
(na oponě vodí a rozehrává dvě jablka, otočená k obecen- stvu žlutou stranou, jako by to byli On a Ona — etuda na- mlouvaní):

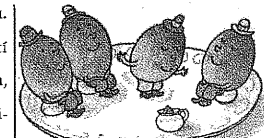
La la lá, la la lá...
Ambabá, ambabá...
Zamilovaná pohádka.
Zamilovalo se jablko do jablíčka, až oběma zčervenala líčka.
(Otočí jablka červenou stranou k publiku)
Tak se zčervenala

bez přestání,
že uzrála z toho zčervenání.
(Objeví se Lenka, Mirka jí jed- nou jablko podá a s chutí se do nich zakousnou; úsměvy do obecenstva. Při druhém kousnu- tí se zastydí, jablka odloží)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
(Obě vycházejí před oponu a smutně vzdychají)
MIRKA:
Smutná pohádka

LENKA: o větru.
Není vidět,
(Rozhlíží se, Mirka přešeří brýle a souhlasí)

ale všude selestí.
(Obě stojí za sebou a předvá- dží selestění)
Hýbe listím,
(Lenka strne v pohybu)
MIRKA:
(sírne v pohybu): zvedá prach
LENKA:
a pak umře.
MIRKA: Ach!
(Pohyb obou „umře“, obě smut- ně skloní hlavu)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
LENKA
(vychází před paraván za mo- drým hrncem, který se tu ob- jeví; když hrnec uvidí, oka- mžitě ho zvedne):
Pohádka o neposlušném hrnci.
Vaření ho dávno nebaví.
Líbí se mu, že je dřevý, a všechnu vodu rázem dírkou čurá na zem.
(Vypustí z hrnce dírkou čurek- stuhu)
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku...
(Obě jsou schovány za para- vánkem, jen hlavy jim sedí na rampě)

MIRKA:
Švestková pohádka.
Na talíři švestky,
(Ruče v modrých rukavicích, zatnuté v pěst, se usadí na oponu)
na talíři švestky
(Další pár „švestek“)
tvářily se modře,
(Obě dostávají neobyčejně sou- středěný výraz)
vyseděly pecky
(Ve tvářích se jim konečně ob- jevuje úleva, uvolnění, úsměv. Pěsti se na moment uvolní — otevřou a zase zavřou)
OBĚ: a bylo jim dobře.
OBĚ (zpívají):
Když vyprávím pohádku, tak mi věř,
pohádka není pravda ani lež.
(Obě se schovají za paraván, opět se na každé straně para- vánku objeví ruka a zazvoní na malé zvonky)

Ilustrace Gabriel Filček